

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO DLA KLASY IV SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Podstawa prawno-metodyczna dokumentu i obudowa serii *Moim zdaniem*

Wymagania edukacyjne i kryteria oceniania zostały opracowane w pełnej zgodności z:

1. Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (zreformowana podstawa programowa pod nazwą „Reforma 2026 – Kompas Jutra”).
2. Zaleceniami Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.
3. Założeń Profilu Absolwenta i Absolwentki opracowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE), ukierunkowanego na zrównoważony rozwój dobrostanu i sprawczości ucznia w wymiarze poznawczym, społecznym oraz osobistym.

1. Co podlega ocenianiu w klasie IV? Przedmiot i obszary weryfikacji

Ocenianie w klasie IV obejmuje spiralny przyrost wiedzy, umiejętności oraz postaw zorganizowanych wokół 7 zreformowanych obszarów nowej podstawy programowej:

Obszar	Na czym się skupia
Komunikacja	rozwijanie asertywności, uważnego i zaangażowanego słuchania (kultura słuchania), pragmatyki językowej oraz adekwatnej ekspresji emocjonalnej
Odbiór tekstów kultury	przechodzenie od intuicyjnej recepcji dzieła do wieloaspektowej interpretacji utworów literackich (realistycznych i fantastycznych), filmowych, plastycznych, teatralnych i komiksowych
Świadomość językowa	traktowanie gramatyki funkcjonalnej oraz ortografii i interpunkcji jako narzędzi ułatwiających precyzyjne wyrażanie myśli i intencji komunikacyjnych
Tworzenie wypowiedzi	opanowanie praktycznej umiejętności formułowania komunikatu /tekstu w mowie i piśmie (opowiadanie o zróżnicowanej kompozycji, opis przedmiotu i sytuacji, list tradycyjny i elektroniczny, ogłoszenie, techniki notowania)
Rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości	pogłębiony namysł nad wartościami uniwersalnymi, doświadczeniem wspólnotowym oraz własnymi stanami emocjonalnymi (inteligencja emocjonalna)
Elementy edukacji medialnej	aktywne wyszukiwanie i weryfikacja danych, odróżnianie faktów od opinii, badanie wpływu reklam oraz wdrażanie zasad higieny cyfrowej
Praktyki lekturowe	kształtowanie nawyku czytania dla przyjemności, budowanie autonomii wyboru tekstów oraz planowanie procesu czytania

ROZDZIAŁ I: *Poznajemy siebie i innych*

Wiodąca kompetencja: kompetencje osobiste, społeczne oraz umiejętność uczenia się (samoświadomość, relacje, adaptacja)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wskazać przy pomocy nauczyciela lub samodzielnie elementy świata przedstawionego (bohaterów, miejsce, czas, wydarzenia) w czytany tekście narracyjnym.
- Zidentyfikować narratora w utworze literackim i określić, w której osobie się wypowiada.
- Podać definicję podmiotu lirycznego jako osoby mówiącej w wierszu.
- Dokonać podziału prostych wyrazów na głoski, litery i sylaby; sprawnie posługiwać się kolejnością alfabetyczną przy porządkowaniu słownictwa.
- Odróżnić głoskę od litery i wskazać dwuznaki.
- Wymienić podstawowe sposoby tworzenia notatek (tradycyjna, w punktach, tabela, słoneczko).
- Stosować regułę oddzielnej pisowni partykuły *nie* z czasownikami.
- Przedstawić się, podając podstawowe informacje o swoich zainteresowaniach.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Określić kategorie gramatyczne czasownika (osoba, liczba, czas, rodzaj) w formach osobowych.
- Odróżnić formy osobowe czasownika od bezokoliczników i form nieosobowych zakończonych na *-no*, *-to*.
- Wyjaśnić różnicę między zdaniem a równoważnikiem zdania oraz przekształcać je w strukturze planu wydarzeń.
- Wykorzystać pojęcie epitetu i wskazać jego funkcję (malowanie słowem/tworzenie opisu).
- Zastosować łańcuchową metodę skojarzeń i „żywe obrazy” do zapamiętywania informacji w określonej kolejności.
- Zredagować autorski tekst o sobie na podstawie pytań pomocniczych, zachowując logiczną strukturę wypowiedzi.

- Przenieść wyraz do nowej linii zgodnie z zasadami podziału na sylaby.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zaprojektować i wykonać autorski bank 20 uniwersalnych ikon (*sketchnoting*) wykazujących wysoką funkcjonalność w toku uczenia się interdyscyplinarnego.
- Przygotować i zaprezentować na forum klasy 4–7-minutowe nagranie / wystąpienie autoprezentacyjne, kontrolując mowę ciała i intonację głosu.
- Stworzyć minipublikację *Książka o mnie*, integrując kody sztuk (autoportret plastyczny i słowny, mapa myśli, notatka rysunkowa) na poziomie zaawansowanej syntezy.

ROZDZIAŁ II: *Pośród słów i znaczeń*

Wiodąca kompetencja: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji (język jako narzędzie krytycznego myślenia)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Rozpoznać w tekście wyrazy potoczne i wskazać ich oficjalne odpowiedniki.
- Dobierać synonimy i antonimy do wskazanych wyrazów w celu unikania powtórzeń w tekście.
- Identyfikować funkcję humoru w utworach literackich (np. na podstawie *Dynastii Miziołków* J. Olech).
- Wskazać w tekście rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki oraz przypisać im podstawowe funkcje komunikacyjne.
- Zredagować tradycyjny list prywatny, uwzględniając zwroty do adresata i podstawowe elementy kompozycyjne.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Świadomie posługiwać się leksyką wartościującą i emocjonalną w redagowanych opiniach i stanowiskach.
- Wyjaśniać znaczenie wyrazów w kontekście oraz poprawnie interpretować trudne związki frazeologiczne wprowadzane intuicyjnie na kartach podręcznika.

- Formułować proste argumenty wspierające własne stanowisko, dostosowując wypowiedź do sytuacji komunikacyjnej.
- Dokonać poprawnej odmiany rzeczowników i przymiotników przez przypadki, liczby i rodzaje, dbając o poprawność logiczno-gramatyczną tekstu.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zaprojektować i zrealizować w zespole projekt wizualny (infografikę/planszę) przedstawiający rozbudowaną sieć synonimów wybranego pojęcia wraz z pisemnym wywodem dotyczącym kultury słowa.
- Napisać list refleksyjny, wykazując się dojrzałością w zakresie samoświadomości i samooceny własnych postępów.

ROZDZIAŁ III: *Od pomysłu do działania*

Wiodąca kompetencja: kompetencje w zakresie przedsiębiorczości (samodzielność, inicjatywa, organizacja zasobów)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wskazać i nazwać na podstawie tekstów źródłowych (Korczak, historie Mikaili Ulmer i Chestera Greenwooda) cechy osoby przedsiębiorczej, takie jak zaradność, wytrwałość czy pomysłowość.
- Rozróżnić trzy stopnie przymiotnika (równy, wyższy, najwyższy).
- Zastosować w praktyce podstawową regułę pisowni przymiotników z partykułą *nie* w stopniu równym.
- Zredagować krótkie, proste ogłoszenie o charakterze użytkowym.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Tworzyć formy przymiotników w stopniowaniu regularnym, nieregularnym i opisowym; wskazać przymiotniki, które nie podlegają stopniowaniu.
- Wdrożyć w pisowni nową regułę ortograficzną: łączny zapis partykuły *nie* z przymiotnikami we wszystkich trzech stopniach (*niemiły, niemilszy, nienajmilszy*).

- Porównać i przeanalizować cechy i motywacje postaci, wyciągając wnioski z ich sukcesów i porażek.
- Zdefiniować i rozróżnić w kontekście praktycznym pojęcia ekonomiczne: koszty, przychód, zysk (dochód).
- Wskazać błędy i braki informacyjne w niekompletnych ogłoszeniach.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zaprojektować i zaprezentować w zespole kompleksowy plan biznesowy fikcyjnej firmy (np. szkolnego sklepiku), przeprowadzając poprawne obliczenia finansowe i optymalizację zasobów.
- Zredagować perswazyjne ogłoszenie promocyjne lub hasło reklamowe o wysokim stopniu skuteczności komunikacyjnej, unikając nadmiaru treści i stosując stopniowane przymiotniki.

ROZDZIAŁ IV: *Nasze korzenie*

Wiodąca kompetencja: kompetencje obywatelskie (tożsamość, tradycja, prawa i obowiązki)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wyjaśnić pojęcie legendy i wymienić jej podstawowe cechy gatunkowe.
- Odróżnić w tekście legendy elementy realistyczne (prawdopodobne) od fantastycznych (nieprawdopodobnych).
- Wskazać trzy główne symbole narodowe Rzeczypospolitej Polskiej (flaga, godło, hymn).
- Znać na pamięć i odśpiewać z zachowaniem właściwej postawy (na baczność, powaga) tekst *Mazurka Dąbrowskiego*.
- Wymienić podstawowe prawa dziecka (w tym prawo do nauki i wyrażania własnego zdania).
- Stosować podstawowe zasady pisowni wyrazów z *ch* i *h*.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Zidentyfikować w tekście legendy elementy historyczne (postaci, miejsca).

- Rozpoznać cechy budowy wiersza i posługiwać się pojęciami: wers, strofa (zwrotka), rym, refren na materiale hymnu narodowego.
- Uzasadnić pisownię wyrazów z *ch* i *h* poprzez wymianę głosek w wyrazach pokrewnych (*wahać – waga, pieszo – piechota*).
- Zdefiniować współczesne przejawy patriotyzmu w czasach pokoju (na podstawie utworów A. Słonimskiego i M. Rusinka) jako codzienne, proste czynności prospołeczne i dbałość o język.
- Wskazać specyficzne cechy komiksu (dymki, ramka narratora, linie ruchu) i porównać tę formę podawczą z tekstem ciągłym.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Samodzielnie napisać tekst rymowanej piosenki lub zredagować minikomiks (min. 6 ilustracji) promujący prawa dziecka lub postawę współczesnego patrioty.
- Stworzyć zaawansowaną interpretację graficzną (notatkę wizualną) strofy hymnu lub legendy, wykazując się głębokim zrozumieniem kontekstu historyczno-kulturowego.

ROZDZIAŁ V: Od liczby do wynalazku

Wiodąca kompetencja: kompetencje matematyczne, przyrodnicze i technologiczne (STEM, myślenie algorytmiczne, logika przyczynowo-skutkowa)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wskazać w tekście popularnonaukowym przykłady odkryć powstałych przez przypadek lub pomyłkę.
- Rozpoznać i wskazać w wypowiedzeniach przyimki.
- Dostrzec i opisać proste zależności przyczynowo-skutkowe w fabule opowiadania.
- Określić podstawowe funkcje przyimka w określaniu położenia w przestrzeni i czasie.
- Stosować zasady pisowni z *rz* i *ż* w typowych wyrazach.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Zdefiniować wyrażenie przyimkowe jako połączenie przyimka z rzeczownikiem i wyjaśnić zasadę, że „przyimek rządzi przypadkiem rzeczownika”.
- Uzasadnić pisownię wyrazów z rz i ż na podstawie reguł wymiany (*lekarz – lekarski, wóz – wozić*).
- Dokonać odszyfrowania wiadomości z wykorzystaniem szyfru podstawieniowego z hasłem lub szyfru obrazkowego (myślenie algorytmiczne).
- Łączyć refleksję nad subiektywnym upływem czasu z obliczeniami matematycznymi (sekundy w lekcji, kroki w tygodniu).

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zaprojektować autorski, logiczny szyfr oparty na systemie znaków/obrazków, zakodować nim dłuższą wypowiedź i sprawnie zarządzać procesem kryptograficznym w zespole.
- Rozwiązać bezbłędnie zaawansowane sudoku ortograficzne lub zadania z zakresu „ortograficznej matematyki”, wykazując się pełną znajomością priorytetów działań i reguł pisowni rz/ż.

ROZDZIAŁ VI: *Barwy kultury*

Wiodąca kompetencja: kompetencje 4K – Kreatywność, Kooperacja, Krytyczne myślenie, Komunikacja

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wymienić podstawowe cechy bajki i baśni (czas i miejsce akcji, motywy fantastyczne).
- Zidentyfikować postacie na podstawie charakterystycznych rekwizytów baśniowych.
- Rozróżnić typy wypowiedzi pod względem celu (oznajmujące, pytające, rozkazujące).
- Stosować kropkę, przecinek, znak zapytania i wykrzyknik zgodnie z celem wypowiedzi.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Zdefiniować i wskazać w utworze środki stylistyczne: ożywienie (animizację) i uosobienie (personifikację) oraz opisać ich funkcję w kreowaniu obrazu poetyckiego.
- Odróżnić ożywienie od uosobienia na konkretnych przykładach.
- Wyjaśnić pojęcie morału jako pouczającego wniosku ukrytego w tekście.
- Formułować i uzasadniać dojrzałe opinie na temat motywacji i postępowania bohaterów baśniowych (np. Brzydkiego kaczątka, Głuptasa).

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zredagować poprawne pod względem kompozycji trójdzielnej opowiadanie twórcze, wprowadzając świadomie ożywienia, uosobienia oraz celowe zmiany interpunkcyjne zmieniające sens wypowiedzi.
- Zrealizować zaawansowany projekt zespołowy *Karty Bohaterów Baśniowych*, wykazując się wysokimi kompetencjami w zakresie kooperacji i krytycznej analizy tekstu kultury.

ROZDZIAŁ VII: Ścieżki wyobraźni

Wiodąca kompetencja: świadomość i ekspresja kulturalna (edukacja teatralna, muzealna i wizualna)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wymienić i wyjaśnić podstawowe pojęcia związane z teatrem (scena, widownia, kurtyna, plakat, premiera, sufler).
- Zdefiniować termin autoportret w malarstwie i literaturze.
- Zredagować proste, oficjalne zaproszenie na wydarzenie kulturalne, zawierające komplet informacji (kto, kogo, na co, gdzie, kiedy).
- Zidentyfikować środki poetyckie: epitet, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Zinterpretować głosowo i z odpowiednią intonacją wybrany utwór poetycki.

- Opisać dzieło sztuki (obraz) oraz nazwać i zanalizować emocje, jakie ono wywołuje, posługując się trafnymi epitetami.
- Zastosować zasady zapisu dialogu (myślniki, wprowadzanie słów narratora małą literą) w toku redagowania rozmowy bohaterów.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zrealizować zadanie przekładu intersemiotycznego *Żywe Obrazy* – dokonać głębokiej analizy kolorystyki, tła, stroju i pozy postaci z wybranego dzieła malarskiego klasyki światowej, a następnie wiernie odtworzyć je w rzeczywistości i poddać krytycznej samoocenie.
- Przygotować i zaprezentować autorskie miniprzedstawienie w technice teatryku Kamishibai, wykazując się oryginalnością ekspresji artystycznej.

ROZDZIAŁ VIII: W sieci możliwości

Wiodąca kompetencja: kompetencje cyfrowe oraz higiena medialna (bezpieczeństwo, krytycyzm w sieci)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wyszukać proste informacje w internecie przy użyciu wskazanych słów kluczowych.
- Zredagować krótki list elektroniczny (e-mail), zachowując podstawowe elementy budowy wiadomości cyfrowej.
- Wymienić podstawowe zasady higieny cyfrowej (kontrola czasu przed ekranem).

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Stosować zasady netykiety oraz odróżniać oficjalny rejestr języka od nieoficjalnego w korespondencji elektronicznej.
- Porównywać wiarygodność różnych źródeł internetowych i syntetyzować najważniejsze informacje z nich płynące.
- Opisać zagrożenia wynikające z przetwarzania informacyjnego i uzależnienia od ekranów.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zrealizować samodzielny projekt badawczo-refleksyjny *Mój Cyfrowy Detoks* – prowadzić rzetelny dziennik aktywności sieciowej, przeprowadzić jego krytyczną analizę i sformułować 3 autorskie zasady własnej higieny cyfrowej, argumentując ich skuteczność.

ROZDZIAŁ IX: Porozumienie w różnorodności

Wiodąca kompetencja: inkluzja, empatia i szacunek dla inności (neuroróżnorodność, tolerancja, podsumowanie roku)

1. Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający – dostateczny)

Uczeń potrafi:

- Wyjaśnić własnymi słowami pojęcie tolerancji i akceptacji.
- Wskazać w toku powtórzenia główne części mowy, przypadki oraz podstawowe środki stylistyczne poznane w ciągu roku szkolnego.

2. Wymagania rozszerzone (oceny: dobry – bardzo dobry)

Uczeń potrafi:

- Formułować dojrzałe wypowiedzi argumentacyjne na tematy etyczne i społeczne, wykazując szacunek dla odmiennych poglądów.
- Analizować pojęcie „normalności” w kontekście literackim i społecznym, wykazując się empatią wobec neuroróżnorodności.

3. Wymagania na ocenę celującą

Uczeń potrafi:

- Zrealizować zaawansowany rysunkowy bilans roczny (*Nasz Prywatny Bilans*) w formie syntetycznej mapy myśli, trafnie diagnozując i nazywając swoje mocne strony, przyrost wiedzy oraz precyzyjnie określając osobiste cele edukacyjne na kolejny etap kształcenia.

KRYTERIA OCENIANIA Z JĘZYKA POLSKIEGO NA POSZCZEGÓLNE OCENY – KLASA IV

I. OGÓLNE KRYTERIA STOPNI OCENIANIA (MATRYCA KOMPETENCYJNA)

- **Stopień niedostateczny (1):** Poziom opanowania wiadomości i umiejętności w zakresie kryteriów klasy IV uniemożliwia dalszy przyrost kompetencji kluczowych i formacyjnych ujętych w programie *Moim zdaniem*. Uczeń nie podejmuje prób rozwiązania zadań o minimalnym rygorze kognitywnym, odrzuca współpracę rówieśniczą i nie wykazuje przyrostu umiejętności autorefleksyjnych.
- **Stopień dopuszczający (2):** Uczeń wykazuje elementarny poziom wiadomości i umiejętności o charakterze odtwórczym (poziom pamiętania i rozumienia według taksonomii Blooma). Przy pomocy nauczyciela-towarzysza wykonuje typowe zadania praktyczne o niewielkim stopniu złożoności, podejmując próby samoregulacji i nazywania własnych emocji.
- **Stopień dostateczny (3):** Uczeń samodzielnie wykonuje typowe zadania teoretyczne i praktyczne o średnim poziomie trudności. Posiada podstawowy zasób słownictwa do wyrażania opinii, poprawnie identyfikuje podstawowe części mowy i gatunki literackie (baśń, legenda) oraz bierze aktywny udział w zespołowych działaniach w „Laboratorium pomysłów i doświadczeń”.
- **Stopień dobry (4):** Uczeń sprawnie, poprawnie i samodzielnie stosuje wiadomości i umiejętności w sytuacjach typowych. Wykazuje rozwinięte kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, sprawnie posługuje się myśleniem wizualnym, dostrzega mechanizmy perswazji w reklamie i samodzielnie dokonuje korekty interpunkcyjnej własnego tekstu.
- **Stopień bardzo dobry (5):** Uczeń sprawnie i funkcjonalnie posługuje się zdobytymi kompetencjami w nowych sytuacjach problemowych (poziom analizy i ewaluacji). Wykazuje wysoki poziom autonomii czytelniczej, uzasadnia swoje stanowisko za pomocą zaawansowanej argumentacji przyczynowo-skutkowej, wdrożył zasady higieny cyfrowej i aktywnie zarządza procesem własnego uczenia się (metakognicja).
- **Stopień celujący (6):** Uczeń biegle i twórczo wykorzystuje zintegrowane kompetencje przedmiotowe i uniwersalne do rozwiązywania problemów nietypowych. Proponuje autorskie i nieszablonowe rozwiązania w projektach interdyscyplinarnych, wykazuje pełną dojrzałość aksjologiczną, rozwija własne uzdolnienia i krytycznie weryfikuje informacje w toku samodzielnego samokształcenia.

II. SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY IV (W UJĘCIU OPERACYJNYM)

Uwaga wdrożeniowa: Ocena niedostateczna (1) jest następstwem niespełnienia rygorów kryterialnych przewidzianych na ocenę dopuszczającą.

OCENA DOPUSZCZAJĄCA (2)

Uczeń spełnia poniższe wymagania minimalne przy wsparciu i facylitacji nauczyciela:

1. Kształcenie literackie, kulturowe i medialne

- Słuchanie i uważność: Skupia uwagę na krótkich komunikatach; przy pomocy nauczyciela rozpoznaje emocje rozmówcy i proste intencje (pytanie, prośba); odnosi ogólny sens usłyszanego utworu do własnego doświadczenia wakacyjnego lub szkolnego.
- Czytanie i krytyka: Rozróżnia w tekście warstwę fikcjonalną od rzeczywistej; z pomocą stworków przewodnich odróżnia elementy realistyczne od fantastycznych; lokalizuje informacje wyrażone wprost w wyznaczonym akapicie tekstu.
- Teoria literatury i sztuki: Zna podstawowe cechy baśni i legendy (kręgi *Nasze korzenie* i *Barwy kultury*); identyfikuje postać narratora i podmiotu mówiącego w wierszu; wyodrębnia komiks, film i spektakl teatralny jako multimodalne teksty kultury.

2. Tworzenie wypowiedzi i retoryka

- Mówienie i autoprezentacja: Przedstawia się, mówi o swoich zainteresowaniach i pasjach (Temat 3: *Być sobą, czyli kim?*); formułuje proste pytania strukturalne i odpowiada na nie; odróżnia sytuację oficjalną od nieoficjalnej.
- Pisanie i kompozycja: Tworzy krótką, kilkuzdaniową wypowiedź użytkową (ogłoszenie, zaproszenie, list prywatny) według podanego wzoru lub szablonu z teczki; przy pomocy nauczyciela sporządza ramowy plan wypowiedzi w formie równoważników zdań (Temat 11 *Czy każda nasza wypowiedź jest zdaniem?*); stara się o estetykę zapisu.

3. Świadomość językowa i ortografia funkcjonalna

- Gramatyka w działaniu: Rozpoznaje w zdaniu podstawowe części mowy: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki i przyimek; odróżnia czynności od stanów w czasowniku (Temat 9 i 10 *Czas na czasownik, Misja odmiana! Tajemnice czasownika*); identyfikuje orzeczenie.
- Ortografia i interpunkcja: Zna alfabet i dzieli wyrazy na litery, głoski i sylaby; stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i kropkę, pytajnik lub wykrzyknik na jego końcu; zna podstawowe reguły pisowni *ó/u*, *rz/ż*, *ch/h*.

OCENA DOSTATECZNA (3)

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą, a ponadto samodzielnie wykonuje typowe zadania o średnim poziomie trudności:

1. Kształcenie literackie, kulturowe i medialne

- Słuchanie i uważność: Aktywnie słucha rówieśników podczas pracy w parach; wybiera najważniejsze informacje z wystuchanego tekstu popularnonaukowego i przetwarza je na prostą notatkę (tabelę, schemat); określa ogólny nastrój utworu lirycznego.
- Czytanie i krytyka: Samodzielnie określa temat i główną myśl tekstu ciągłego; oddziela informacje kluczowe od drugorzędnych w ogłoszeniach lub instrukcjach gier dydaktycznych (Dobble); rozpoznaje dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów.
- Teoria literatury i sztuki: Rozpoznaje stałe elementy struktury wiersza (wers, strofa, rym, refren – lekcja o hymnie); odczytuje morał i uniwersalną naukę płynącą z baśni i legend (lekcja o *Brzydkim kaczątku*); przypisuje cechy bohaterom na podstawie ich zachowań i ocenia ich postawy aksjologiczne (miłość, przyjaźń, gościnność).

2. Tworzenie wypowiedzi i retoryka

- Mówienie i autoprezentacja: Świadomie uczestniczy w sytuacjach komunikacyjnych w klasie; dostosowuje wypowiedź do adresata, wykorzystując właściwe zwroty grzecznościowe; formułuje pytania otwarte i odpowiada na nie zdaniami złożonymi; opowiada i streszcza wydarzenia w porządku chronologicznym.
- Pisanie i kompozycja: Samodzielnie redaguje poprawne ogłoszenie, zaproszenie, przepis kulinarny oraz list prywatny z zachowaniem wymaganego układu graficznego; samodzielnie zapisuje dialog, stosując myślniki; tworzy opis przedmiotu (skarbonki) i sytuacji z zachowaniem kompozycji trójdzielnej (wstęp, rozwinięcie, zakończenie) i akapitów.

3. Świadomość językowa i ortografia funkcjonalna

- Gramatyka w działaniu: Określa podstawowe kategorie gramatyczne czasownika (osoba, liczba, czas, rodzaj w czasie przeszłym) oraz rzeczownika i przymiotnika (przypadek, liczba, rodzaj); poprawnie łączy przymiotnik z rzeczownikiem („kumpel rzeczownika”); odróżnia zdanie od równoważnika zdania.
- Ortografia i interpunkcja: Poprawnie zapisuje formy bezokoliczników oraz partykułę *nie* z czasownikami i przymiotnikami; odróżnia nazwy własne od pospolitych i stosuje wielką literę; dzieli wyrazy na sylaby przy przenoszeniu wyrazów do nowej linii.

OCENA DOBRA (4)

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dostateczną, a ponadto wykazuje się sprawnością i czujnością językową w typowych sytuacjach komunikacyjnych:

1. Kształcenie literackie, kulturowe i medialne

- Słuchanie i uważność: Koncentruje uwagę podczas słuchania dłuższych tekstów czytanych przez nauczyciela lub odtwarzanych z kanałów edukacyjnych; właściwie odczytuje intencje nadawcy oraz ukryty nastrój wypowiedzi; na podstawie słuchanego tekstu formułuje pytania otwarte.
- Czytanie i krytyka: Wyszukuje w tekście informacje wyrażone pośrednio; rozumie funkcję kompozycyjną akapitu jako logicznej całości; samodzielnie wyjaśnia przenośne znaczenie wyrazów, związków frazeologicznych.
- Teoria literatury i sztuki: Samodzielnie objaśnia znaczenie i funkcję artystyczną epitetów, porównań i wyrazów dźwiękonaśladowczych w liryce (krąg *Ścieżki wyobraźni*); wyodrębnia podstawowe elementy dzieła filmowego i spektaklu (gra aktorska, dekoracja, kostium, rekwizyt); uzasadnia swoje reakcje czytelnicze.

2. Tworzenie wypowiedzi i retoryka

- Mówienie i autoprezentacja: Przedstawia własne, uzasadnione zdanie w klasowej dyskusji filozoficznej; świadomie dobiera intonację oraz akcent logiczny, recytując utwór z pamięci; wypowiada się w roli świadka i uczestnika zdarzeń.
- Pisanie i kompozycja: Komponuje logiczne, uporządkowane chronologicznie opowiadanie odtwórcze, sprawnie wykorzystując przysłówki określające następstwo czasowe; w opisach przedmiotu lub dzieła sztuki (Vincent van Gogh) świadomie stosuje bogate słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni oraz słowa służące do wyrażania emocji i ocen; kontroluje tekst pod kątem powtórzeń, stosuje synonimy.

3. Świadomość językowa i ortografia funkcjonalna

- Gramatyka w działaniu: Sprawnie buduje rozwinięte zdania pojedyncze oraz wypowiedzenia złożone, łącząc je za pomocą odpowiednich spójników argumentacyjnych (*ponieważ, dlatego że, więc*); stosuje poprawne i rzadkie formy fleksyjne wyrazów rodzimych.
- Ortografia i interpunkcja: Stosuje zasady ortografii i interpunkcji w codziennych notatkach; potrafi uzasadnić pisownię *ó/u, rz/ż, ch/h* poprzez wymianę głosek w wyrazach pokrewnych (Ogrody Ortograficzne); samodzielnie dostrzega i poprawia błędy w tworzonej wypowiedzi (*autokorekta*).

OCENA BARDZO DOBRA (5)

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dobrą, a ponadto sprawnie i funkcjonalnie stosuje wiedzę do rozwiązywania problemów w nowych, nieznanych sytuacjach kognitywnych:

1. Kształcenie literackie, kulturowe i medialne

- Słuchanie i uważność: Przekazuje i syntetyzuje treść wysłuchanych wypowiedzi naukowych; precyzyjnie nazywa intencje i ukryte techniki perswazyjne nadawcy (np. w komunikatach promocyjnych i reklamach z kręgu *Od pomysłu do działania*); wyraża krytyczne zdanie na temat wysłuchanego komunikatu.
- Czytanie i krytyka: Sprawnie wyszukuje informacje wyrażone pośrednio (ukryte między wierszami) i wykorzystuje je do oceny postaw bohaterów literackich i rzeczywistych (np. postawy życiowej Janusza Korczaka lub Marii Skłodowskiej-Curie); odczytuje i wykorzystuje w działaniu treści zawarte w artykułach i schematach medialnych.
- Teoria literatury i sztuki: Wykorzystuje wiedzę na temat budowy wiersza i środków stylistycznych do samodzielnej, nienarzuconej interpretacji utworów poetyckich przewidzianych w programie; wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych programy informacyjne, rozrywkowe i reklamowe, wskazując ich cele; konfrontuje sytuację bohaterów z własnym doświadczeniem życiowym.

2. Tworzenie wypowiedzi i retoryka

- Mówienie i opowiadanie historii: Uzasadnia własne stanowisko w rozmowie, podając logicznie dobrane przykłady z literatury i życia (rutyna 5 × *Dlaczego?*); swobodnie rozpoczyna i podtrzymuje debatę rówieśniczą; w opisach dzieł kultury stosuje bogate słownictwo wyrażające zniuansowany stosunek odbiorcy do dzieła; wzbogaca komunikat celowymi środkami pozawerbalnymi.
- Pisanie i kompozycja: Komponuje bezbłędne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym i gramatycznym wypowiedzi o przejrzystej, trójdzielnej strukturze z konsekwentnym układem akapitowym; pisze twórcze, oryginalne opowiadania, listy z perspektywy bohatera literackiego oraz autorskie baśnie; dokonuje rygorystycznej autokorekty tekstu przed oddaniem go do oceny.

3. Świadomość językowa i ortografia funkcjonalna

- Gramatyka w działaniu: Świadomie i celowo dobiera typy wypowiedzi (oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe) w zależności od sytuacji komunikacyjnej i intencji wypowiedzi; poprawnie stosuje zaimki osobowe i przymyki rządzące przypadkiem rzeczownika (wyrażenia przymkowe – „mały szef”).

- Ortografia i interpunkcja: Biegle i bezbłędnie stosuje zasady pisowni, wykazując się wysoką „czułością ortograficzną” w dyktandach i pracach własnych; bezbłędnie stosuje przecinek w wyliczeniach, przed spójnikami argumentacyjnymi oraz przy wydzielaniu wołacza.

OCENA CELUJĄCA (6)

Uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto wykazuje się samodzielnością, nieszablonowym myśleniem krytycznym oraz postawą wybitnie twórczą:

1. Kształcenie literackie, kulturowe i medialne

- Czytanie globalne i krytyczne: Samodzielnie czyta ze zrozumieniem na poziomie semantycznym i krytycznym teksty literackie oraz popularnonaukowe spoza listy lektur obowiązkowych, wykazując pełną autonomię czytelniczą.
- Analiza komparatywna tekstów kultury: Porównuje funkcje i strukturę elementów świata przedstawionego w różnych utworach epickich i baśniowych; potrafi zidentyfikować obecność motywów baśniowych i legendarnych w nowoczesnych tekstach kultury (gry wideo, komiksy współczesne, popkultura).
- Świadomość medialna: Biegle i bezbłędnie dostrzega różnice między celem programów informacyjnych, rozrywkowych i reklam, dekonstruuje ukryte mechanizmy perswazyjne i językowe (higiena medialna z Obszaru VI podstawy).

2. Tworzenie wypowiedzi i retoryka

- Innowacyjność retoryczna: Przedstawia własne, oryginalne stanowisko w związku ze sposobem rozwiązywania trudnych problemów społecznych lub logicznych; w klasowych dyskusjach i debatach posługuje się argumentacją nieszablonową, szanując odmienne perspektywy rozmówców.
- Ekspresja twórcza: Tworzy w pełni samodzielne wypowiedzi pisemne cechujące się wyjątkowo ciekawym, nowatorskim ujęciem tematu, bogatą stylizacją językową oraz doskonałym doбором środków stylistycznych i leksykalnych (w tym słów rzadkich i profesjonalnych z innowacji *Słowo tygodnia*).

3. Świadomość językowa i samokształcenie

- Algorytmizacja językowa: Świadomie, biegle i bezbłędnie stosuje kompletną wiedzę językową (słownictwo, składnia, fleksja, fonetyka) jako funkcjonalne narzędzie do precyzyjnego wyrażania najbardziej skomplikowanych intencji komunikacyjnych i twórczych.
- Samokształcenie: Aktywnie wyszukuje, selekcjonuje i krytycznie wykorzystuje informacje z różnorodnych źródeł (słowniki, encyklopedie, cyfrowe zasoby

sieciowe) w celu tworzenia autorskich minipublikacji (np. projekt *Książka o mnie* w *Laboratorium projektów i doświadczeń*).